

**CENTRUM
EUROPY
WSCHODNIEJ**

UNIwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Patrycja Olchowska

Prezydentura Ramzana Kadyrowa

ANALIZY / POLITYKA

**Nr 18
2018**

Copyright © Centrum Europy Wschodniej UMCS

REDAKCJA NAUKOWA:

Prof. dr hab. Walenty Baluk

Dr Nadia Gergało-Dąbek

OPRACOWANIE GRAFICZNE:

Mgr Barbara Targońska

WYDAWCA:

**Centrum Europy Wschodniej
Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie**

ul. Zana 11, 20-601 Lublin,
tel. (+48) 81 537 64 04; tel./faks (+48) 81 537 64 61
biuro@centrum.umcs.pl
<http://www.centrum.umcs.pl>

ANALIZY / POLITYKA Nr 18

Patrycja Olchowska

Prezydentura Ramzana Kadyrowa

LUBLIN, październik 2018

Pierwsza wojna czeczeńska, która wybuchła w ostatnim dziesięcioleciu XX wieku, miała być początkiem drogi Czeczenów do niepodległości. Jej konsekwencje to chwilowa budowa niezależnych instrumentów władzy i podstaw państwowości Czeczenii pod rządami Dżochara Dudajewa. Mimo starań elit Czeczeńska Republika Iczkerii nie uzyskała aprobaty społeczności międzynarodowej, która odmówiła aktu uznania nowego podmiotu. Drugi konflikt między Rosją a Czeczenią, który rozpoczął się w 1999 roku, skutecznie zakończył próbę utworzenia islamskiego kalifatu na terenie Kaukazu Północnego, chociaż sam problem terroryzmu pozostał. Wydawać by się mogło, że te dwa doniosłe wydarzenia, wpisujące się w wielowiekową historię trudnych relacji rosyjsko-czeczeńskich położyły kres jakiegokolwiek niezależności Czeczenii. W rzeczywistości, rozpoczęta przez Rosjan w 2003 roku polityka korenizacji elit stworzyła niepowtarzalną szansę realizacji interesów narodowych Czeczenii. Zręczne wykorzystanie sytuacji w Rosji po przejściu władzy przez Władimira Putina, jego ambicji i regionalnych planów, w połączeniu z charyzmą Ramzana Kadyrowa, pozwoliły na realizację polityki, którą Maciej Falkowski określa mianem „ukrytego separatyzmu”¹. Jej efektem jest uzyskanie maksymalnie dużej niezależności bez konieczności tworzenia własnego państwa, a zatem realizowanie własnych interesów narodowych w ramach Federacji Rosyjskiej. O jej skuteczności świadczy fakt, że obecnie Czeczenia cieszy się swobodą, o której Dżochar Dudajew, uznawany za „ojca czeczeńskiej niepodległości”, mógł wyłącznie marzyć.

Początków politycznej działalności Kadyrowa należy szukać nie w prorosyjskim obozie politycznym, ale raczej w rebelianckich strukturach czeczeńskich. Dopiero po pierwszej wojnie Achmat Kadyrow zdecydował się na układ z Rosjanami, którzy pomogli mu przejąć władzę w Czeczenii w zamian za stłumienie działań niepodległościowych i zobowiązanie do utrzymania bezpieczeństwa w regionie. Po objęciu prezydentury przez Achmata dla Czeczenii rozpoczął się nowy okres zależności od Rosji. Władzę, po tragicznej śmierci prezydenta, objęło kolejno dwóch lojalnych

¹ M. Falkowski, *Czeczenia między kaukaskim dżihadem, a „ukrytym” separatyzmem*, „Prace Ośrodka Studiów Wschodnich”, Warszawa 2007.

wobec Rosji polityków. Po ukończeniu trzydziestu lat na czele republiki został zaś syn Achmata Ramzan, który przystąpił do realizacji swoich dyktatorskich planów.

Ramzan Kadyrow od początku prezydentury dbał o właściwe relacje ze swoimi mocodawcami. Za działania na rzecz Rosji został nawet uhonorowany tytułem Bohatera Rosji przyznawanym za szczególne zasługi. Jego stosunkowo częste i pełne wzajemnych życzliwości spotkania z Władimirem Putinem zawsze uwiecznione wspólnymi fotografiami są szeroko relacjonowane przez media. Ramzan chętnie podkreśla zażyłość z prezydentem Federacji Rosyjskiej, jednocześnie szerząc kult Putina w Czeczenii. Jego urodziny są czczone paradą, która każdego roku odbywa się w Groznm. Imieniem Putina nazwane są również ulice i skwery w stolicy Czeczenii, a informacje na temat przynależności Czeczenii do Rosji są starannie podkreślane w informacjach, które można znaleźć na stronie internetowej republiki. Obok kultu Putina równolegle rozwija się kult ojca Ramzana Achmata i oczywiście jego samego. Czasami humorystycznie zjawisko to określane jest jako kult „ojca, syna i ducha świętego”². Chociaż sytuacja może wydawać się kuriozalna, wszak Czeczenia posiada długą tradycję walki z Rosją, a wzajemna niechęć narastała nie tyle na przestrzeni lat co wieków, to jednak w istocie jest ona sprytnie i konsekwentnie realizowanym elementem strategii przyjętej przez Kadyrowa.

System sprawowania władzy przez Kadyrowa w Czeczenii jest bezkompromisowy. Wystarczy wspomnieć o istnieniu policji religijnej czy informacjach, które w 2017 roku były relacjonowane przez media na całym świecie, dotyczących budowy obozu dla homoseksualistów w Czeczenii³. W dalszym ciągu w Czeczenii dochodzi do rażącego łamania praw człowieka, porwań, zabójstw politycznych, w które zamieszana jest władza. Kadyrow wykorzystuje służbę bezpieczeństwa do realizacji własnych interesów i umacniania władzy. Jednocześnie konsekwentnie kreuje swój wizerunek „ojca narodu” realizując politykę w oparciu o powrót do tradycji. Zjawisko to, które Uwe Halbach określa jako „kadyrowizm”, sprawia, że przywódca chce docierać do

² U. Halbach, *Chechnya's Status within the Russian Federation*, „SWP Research Paper” 2018, no. 2, s. 16.

³ Informacje na ten temat zostały podane przez media na całym świecie. Jonas Gunnarsson, sprawozdawca generalny Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy, potwierdził zaś, że w Czeczenii dochodzi do nagminnego znęcania się nad osobami odmiennej orientacji seksualnej. Informacje o obozach zostały szybko zdementowane przez rząd Czeczenii.

różnych grup społecznych, także tych, które do tej pory czuły się niezauważalne, marginalizowane i pominięte. Kadyrow doskonale zna Czechenów, ich potrzeby i wartości, co z chęcią wykorzystuje. W swojej polityce odwołuje się do wartości obecnych w kulturze czeczeńskiej od wieków, łączy je z nowoczesnym podejściem „bycia dumnym z tego kim jestem” oraz eksponowania własnej tożsamości. Skrupulatnie kreuje swój wizerunek przywódcy religijnego oddanego sprawie narodu, który walczy z terroryzmem, wraca do pokojowego tradycyjnego islamu (sufizmu) i staje się gwarantem bezpieczeństwa. Jednak nie należy zapominać, że Kadyrow jest przywódcą młodym, przywódcą „nowego pokolenia”, który doskonale rozumie „ducha czasów”, a zatem zna i umiejętnie wykorzystuje środki masowego przekazu i nowe media do budowania swojej pozycji. W internecie bez problemu można znaleźć fragmenty nagrań, w których prezydent uczestniczy w tradycyjnym tańcu czy spotyka się z ludźmi. Jest również gwiazdą Instagrama, gdzie pokazuje swoje codzienne życie – tuli w ramionach kota, ćwiczy na siłowni, fotografuje się z celebrytami (Steven Seagal czy Elizabeth Hurley). To jednak nie wszystko: Kadyrow pod koniec 2016 roku wziął udział w telewizyjnym reality show, w którym uczestnicy walczyli o stanowisko jego asystenta. Zatem Kadyrow, który skutecznie stworzył i umacnia wizerunek nie tylko lidera, ale i politycznego celebryty stara się dotrzeć zarówno do młodszych, jak i starszych pokoleń. Do pierwszych kieruje swój nowoczesny marketing polityczny, drugim ma imponować powrotem do tradycji i szacunkiem dla czeczeńskich wartości religijnych.

Wszystkie podejmowane przez niego działania są możliwe dzięki przychylności władz Rosji. Trzeba zauważyć przy tym, że niezależność, na jaką może pozwolić sobie Kadyrow, jest właściwie nie do porównania z jakimkolwiek przywódcą na Kaukazie. Wystarczy wspomnieć chociażby, że w Czechenii zgodnie z prawem islamu dozwolone jest wielożeństwo, czego nie przewiduje nadrzędne przecież prawo Federacji Rosyjskiej. Kadyrow w roku 2017 przeprowadził również akcję ponownego łączenia rozwiedzionych małżeństw, w których to upatrywał się głównego źródła problemów społecznych⁴. Jego działania pokazują, że mimo formalnej zależności od Rosji traktuje Czechenię jako

⁴ Ibidem, s. 17.

własne terytorium w myśl znanej od wieków zasady władzy absolutnej „państwo to ja”. Kadyrow coraz śmielej kreuje się na przywódcę nie tylko Czechenów, ale ludów Kaukazu Północnego i muzułmanów w ogóle. Szeroko komentowane były działania, jakie podjął w 2017 roku na rzecz obrony prześladowanych muzułmanów w Birmie. Pod wpływem jego głosu, jak zauważa Maria Domańska i Wojciech Górecki, Rosja, która dotychczas opowiadała się po stronie rządowej, złagodziła swój kurs zauważając, że za sytuację w Birmie odpowiedzialna jest również władza⁵.

Działania Kadyrowa są odważne i często charakteryzują się otwartą ignorancją prawa federacyjnego. Można zatem zastanowić się, skąd taka śmiałość w postawie prezydenta niewielkiej i teoretycznie mało znaczącej górskiej republiki. Żeby zrozumieć fenomen Kadyrowa, należy przypomnieć o nieformalnym porozumieniu, jakie Władimir Putin zawarł z ojcem Ramzana w pierwszych miesiącach drugiej wojny czeczeńskiej. Jak zauważa Wojciech Górecki: „W zamian za stabilizację sytuacji w republice przy użyciu dowolnych metod Kadyrow otrzymał gwarancję zachowania władzy, stabilnego finansowania z budżetu federalnego oraz wolną rękę w zakresie zarządzania Czeczenią”⁶. Ten swoisty „pakt” pozwolił na realizację swoich interesów przez obie strony. Putin zaprowadził porządek w republice, na co liczyła zmęczona konfliktami i sytuacją w Czeczenii opinia publiczna, a Kadyrow uzyskał gwarancję władzy. Z czasem zaś ten ostatni zaczął podejmować coraz odważniejsze decyzje, które być może wprowadzają pewne zakłopotanie we wzajemnych relacjach, ale są stosunkowo niegroźne, ponieważ wystąpienie Ramzana przeciwko Putinowi jest po prostu dla niego nieopłacalne. Z kolei dla Putina podnoszenie co jakiś czas sprawy przeciwdziałania aktywności terrorystycznej na Kaukazie Północnym, zwłaszcza w obliczu globalnego strachu przed terroryzmem, wpisuje się w jego wizerunek skutecznego lidera dbającego o bezpieczeństwo regionalne. Dodatkowo wpływy i kontakty Ramzana Kadyrowa, zostały wykorzystane w nieformalnej polityce zagranicznej Federacji Rosyjskiej stając się cennym narzędziem realizacji celów politycznych. Kadyrow posiada wszak szerokie kontakty na Bliskim

⁵ M. Domańska, W. Górecki, *Polityka zagraniczna Rosji- koncesje wobec Kadyrowa*, Analizy OSW, [online] <<https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2017-09-06/kadyrow-zaczyna-dyktowac-warunki-kremlowi>>, [dostęp 25.08.2018]

⁶ M. Falkowski, *Ramzanistan. Czeczeński problem Rosji*, „Punkt widzenia. OSW” 2015, nr 53, s. 5.

Wschodzie i w Afryce. Dodatkowo ma wpływ na czeczeńską diasporę i grupy terrorystyczne działające zarówno na obszarze Unii Europejskiej, jak również poza jej granicami np. na Bałkanach czy Bliskim Wschodzie. Kontakty te w większości zostały zapoczątkowane jeszcze przez jego ojca w latach 90⁷. W obliczu zaangażowania Rosji w konflikty regionalne okazały się one być niezwykle użyteczne.

Podsumowując, mimo śmiałych decyzji Ramzana Kadyrowa i stopniowego rozszerzania swojej niezależności, nic nie wskazuje na zagrożenie dla funkcjonowania dotychczasowego układu Kadyrow-Putin. Owa symbioza jest konieczna dla realizacji celów politycznych każdego z liderów. Mało prawdopodobne jest, aby Kadyrow zdecydował się na nieposłuszeństwo wobec Rosji w sprawach kluczowych czy też doprowadził do sytuacji, która miała miejsce w Czeczenii w latach 90. XX w. Jego działania będą raczej koncentrować się na umacnianiu pozycji i budowaniu państwa na własnych zasadach. Niemniej jednak obserwując priorytety i cele rosyjskiej polityki zarówno tej wobec Kaukazu, jak i zagranicznej, Kadyrow dostrzega swoją użyteczność dla władz rosyjskich i konsekwentnie ją wykorzystuje. W przypadku strony rosyjskiej należy wskazać, że część działań i decyzji prezydenta Czeczenii jest trudna do zaakceptowania przez Władimira Putina i skupiony wokół niego obóz władzy, ale korzyści wynikające z utrzymywania dobrych relacji z Kadyrowem są warte wielu ustępstw. Względny spokój na Kaukazie, który był jednym z największych wyzwań pierwszej prezydentury Władimira Putina czy wykorzystanie czeczeńskich bojowników w walkach poza granicami Rosji to bardzo mocne argumenty, które umacniają sojusz Kadyrow-Putin. Bieżące wydarzenia, które mają miejsce na arenie międzynarodowej dostarczają kolejnych powodów dla utrzymania tej relacji.

⁷ P. Luzin, *Ramzan Kadyrov: Russia's Top Diplomat*, [online] <<http://intersectionproject.eu//article/security/ramzan-kadyrov-russias-top-diplomats>>, [dostęp:13.09.2018], s.1.